

SREĆA I PORODICE SA DECOM U SRBIJI

Kako oblikovati javne politike
za dobrobit porodica

Hemofarm
Fondacija

SREĆA I PORODICE SA DECOM U SRBIJI

Kako oblikovati javne politike
za dobrobit porodica

ZAHVALNICA

UNICEF i Hemofarm fondacija, zahvaljuju se organizaciji „CENTAR za istraživanje javnih politika” koja je sprovela studiju o Porodicama i sreći.

U publikaciji koja je pred vama, nalaze se najvažniji nalazi ovog istraživanja. Sačinili su je Marko Milanović i Branka Anđelković iz CENTRA i Katlin Brašić iz UNICEF-a. Značajnu podršku u radu na istraživanju dali su Lesley Miller, Vesna Dejanović, Jadranka Milanović i Vesna Savić Đukić iz UNICEF-a, Tanja Jakobi i Svetlana Đurđević-Lukić iz CENTRA i Jelena Đorđević Knežević kao konsultantkinja UNICEF-a. Telefonsko anketiranje, na osnovu kojeg je napravljena analiza, obavila je agencija „Faktor Plus”.

Sveobuhvatnu verziju istraživanja o porodicama i sreći možete naći na internet sajtu UNICEF-a na adresi:

<http://www.unicef.org/serbia/StudijaoSreci-Integralno.pdf>.

Elektronska verzija ove publikacije u kojoj su rezimirani najvažnijih nalazi, dostupna je na sajtu UNICEF-a na adresi:

<http://www.unicef.org/serbia/StudijaoSreci.pdf>.

SADRŽAJ

Uvod	4
Koga, kako i šta smo pitali	7
Nalazi istraživanja o porodicama i sreći	8
Odnosi unutar porodice – ključ porodične sreće	9
Razumevanje i poštovanje – kada slušate, da li stvarno čujete?	11
Ni moje, ni tvoje, nego zajedničko	12
Šira porodica i prijatelji kao važan oslonac za sve, a pogotovo za srećne porodice	13
Kako materijalni status utiče na sreću	15
Zdravlje i porodična sreća	16
Potreba za podrškom	17
Šta na osnovu svega možemo naučiti od srećnih porodica?	18
Kako pospešiti sreću među porodicama sa decom?	19
Razvoj posebnih usluga i mera podrške	20
Osnaživanje i informisanje roditelja	22
Značaj javnih prostora kao mesta za osnaživanje porodica	23
Preporuke roditeljima	24

UVOD

*Ko misli da je srećan,
on je odista srećan.*

Jovan Dučić

Ono što roditelj najviše želi za svoje dete jeste da bude srećno. To je, takođe, i ono što bi svaka država trebalo da želi za svoje građane – mada zapravo sreća nije termin koji političari koriste da definišu svoje aspiracije. Reč sreća je, može se reći – stigmatizovana, i smatra se nedovoljno ozbiljnom, pa čak i pomalo trivijalnom da bi je koristili oni koji se bave odgovornim poslovima.

Nasuprot tome, ako se vratimo u daleku prošlost, videćemo da je sreća bila centralni pojam u definisanju suštine života, načina na koji bi život trebalo da se vodi, pa i načina na koji se, u krajnjem slučaju, uređuje država. Stari Grci i Rimljani naglašavali su disciplinu življenja, smatrajući da su umerenost i saosećajnost centralne vrline koje bi čovek trebalo da poseduje i da se te vrline moraju sistematski podsticati. Po Aristotelu je „sreća smisao i svrha života, čitav cilj i kraj ljudskog postojanja”¹. Slično tome, i osnove hrišćanstva uočavaju da je smisao života u našim odnosima sa drugim ljudima, a budizam naglašava sposobnost saosećanja sa drugima kao glavni izvor lične sreće.

Sreća je kao tema oduvek inspirisala filozofe, pisce i predstavnike verskih zajednica, ali je naučna zajednica tek odskoro ponovo „otkrila“ značaj ovog pojma. Proučavanje sreće se velikim delom zasniva na proučavanju i poštovanju subjektivnog mišljenja (najvažnije je kako se ljudi subjektivno osećaju), a nauka je tek u poslednjih 20 godina prihvatila značaj i legitimitet subjektivnog. Tako je došlo do ekspanzije kako kvalitativnih tako i kvantitativnih istraživanja o sreći, različitih načina merenja sreće i stvaranja naučne osnove za bavljenje srećom². Ova „objektivizacija“ sreće dovela je do toga da se sve češće čuje glas kako je pri formulisanju javnih politika potrebno voditi računa o načinu na koji one mogu doprineti sreći građana.

I Ujedinjene nacije su uočile značaj merenja sreće i dubljeg razumevanja sreće u kontekstu oblikovanja politika – prvi međunarodni Izveštaj o sreći u svetu publikovan je 2012. godine³. Zanimljivo je istaći da su Kostarika i Meksiko pozicionirani iznad Amerike i Velike Britanije, Brazil iznad Nemačke, Gvatemala i Bolivija pre Poljske i Hrvatske, a Mongolija, Zimbabve, Tunis i Irak pre Srbije, koja je na datoj skali na 106. mestu. Ako se gleda samo jedan aspekt sreće – a to su odgovori na pitanje „koliko se lično osećaš srećnim” – iznenađenja su još veća, jer su tri zemlje sa najvišim rezultatima Kolumbija, Malezija i Brazil. Kako pokazuju istraživanja sreća je „zarazna“, tako da ljudi koji su okruženi srećnim ljudima, lakše i sami postaju srećni.

¹ Aristotel, *Nicomachean Ethics*, H. Rackham (ed.), Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1926.

² Od 2000. godine izlazi i naučni časopis posvećen sreći: *Journal of Happiness Studies*.

³ J. Helliwell, R. Layard, J. Sachs, *World happiness report*, The Earth Institute, Columbia University, preuzeto sa: Internet, <http://www.earth.columbia.edu/sitefiles/file/Sachs%20Writing/2012/World%20Happiness%20Report.pdf>, 23/09/2012.

Kako se UNICEF bavi pre svega položajem dece, **interesovalo nas je da otkrijemo na koji način javne politike mogu da doprinesu sreći dece**. Početna pretpostavka ovog istraživanja bila je da jaka i srećna porodica, koja pruža toplu, stimulativnu atmosferu i sigurnost detetu – predstavlja važan osnov da dete postane srećno, da izraste u srećnu osobu. U tom smislu srećna porodica našla se u fokusu našeg istraživanja. Iako se često pominje važnost porodice, vrlo je malo javnih politika, pa i programa, orijentisano na podršku porodici i roditeljstvu. U svetu u kojem je oblikovanje politika podeljeno u sektore, sa rigidno podeljenim ulogama i odgovornostima različitih aktera, akcenat na porodici i politikama jačanja porodice ostao je u drugom planu, i to važi za različite države i kontinente i nije specifično samo za Srbiju.

Ovim izveštajem želimo da podstaknemo debatu o načinu na koji porodicu možemo da vratimo u prvi plan. Ako zaista želimo da u Srbiji unapredimo okruženje za rast i razvoj dece, neophodno je da, za početak, razumemo šta je to što jednu porodicu čini snažnom i srećnom, i šta možemo da učinimo da osnažimo one koje to nisu.

Kao prvi korak, UNICEF je sproveo istraživanje o porodicama i sreći u Srbiji. Cilj nam je bio da uočimo šta je to specifično za porodice sa decom u Srbiji, koje su to karakteristike srećnih porodica, šta ih razlikuje od ostalih, i kako podržati ostale porodice da i one postanu srećne. Pitamo se kako državna politika može da utiče na sreću porodice i kako drugi društveni segmenti, bilo korporativni sektor bilo civilno društvo, mogu da doprinesu sreći unutar porodice. Politike se češće definišu prema problemima koji postoje u društvu i načinima na koje se mogu iskoreniti. Ovde smo krenuli drugim putem: da otkrijemo šta je to što je dobro u društvu, i kako se te dobre karakteristike mogu podstaći da ih bude što više.

U ovom izveštaju naći ćete najvažnije nalaze istraživanja sprovedenog u jesen 2013. godine, u saradnji sa Udruženjem CENTAR, *Centar za istraživanje javnih politika* i agencijom *Faktor Plus*, kao integralni deo projekta koji podržava Hemofarm Fondacija. Ukoliko ste nakon ovoga što pročitate zainteresovani da saznate još o sreći i podacima koje smo kroz ovo istraživanje dobili, na internetu je dostupna i detaljnija verzija istraživanja⁴.

Butan ovoj temi pristupa na poseban način. Od 1971. godine Vlada ove male države uvodi Indeks bruto društvene sreće kao nov pristup razvoju i merenju prosperiteta. Ovaj način merenja razvoja prati psihološku dobrobit, vitalnost zajednice, zdravlje, kvalitet vladavine, ekološke posledice razvoja i druge indikatore. Ovakvim pristupom, Butan stavlja daleko veći značaj na ne-ekonomske elemente razvoja nego što je to do sada bio slučaj. U svetu ugroženih finansijskih sistema, velikih nejednakosti i rasprostranjenog ekološkog razaranja, Butanov pristup merenju sveobuhvatnog razvoja privlači veliku pažnju.

*Sreća se lako širi.
To je jedina zaraza koju
treba pospešivati.*

Anonimni autor

⁴ <http://www.unicef.org/serbia/StudijaoSreci-Integralno.pdf>.

Ukoliko bismo pokušali da u jednoj rečenici sažmemo rezultate celog istraživanja, ona bi ovako glasila – **tajna sreće je u našim odnosima sa drugim ljudima**. Sažeto rečeno, bez obzira na strukturu porodice, srećne porodice daleko više karakterišu dobri međusobni odnosi, u kojima postoji razumevanje i poštovanje među partnerima i između roditelja i dece. Srećne porodice imaju razvijeniju socijalnu mrežu i oslanjaju se na širu porodicu kada se zabavljaju, ali i kada imaju problema. Srećne porodice, takođe, imaju i veću mrežu podrške među prijateljima. Materijalno bogatstvo ne utiče značajno na sreću, izuzev kada je materijalna situacija toliko loša da ugrožava sigurnost porodice, kada ne može da zadovolji svoje osnovne potrebe i pokrije osnovne obaveze. Drugim rečima, za dete je mnogo važnije kakva je atmosfera u kući, da li ga roditelji podržavaju i prihvataju, nego da li ima nov ili skup telefon. Ovakvi zaključci nisu neobični niti originalni. Naše istraživanje je jedno u nizu istraživanja koja su ukazala na potrebu da se politike mnogo ozbiljnije pozabave pitanjima pospešivanja dobrih međuljudskih odnosa, pitanjima pozitivnog roditeljstva i partnerskih odnosa – a ne samo ekonomskim aspektom razvoja. Neki predlozi u ovom pravcu već postoje, pa se ukazuje na potrebu da se dobijena znanja iskoriste kako bi se roditelji edukovali u podizanju dece i kako bi se reformisali školski planovi i programi i deca sticala vrednosti, znanja i veštine koji mogu uticati na njihove životne odluke, navike i ponašanja.

Smatramo da su unapređenje znanja o sreći i njeno razumevanje važni načini da postanemo i zdravije i srećnije društvo. Saznanja o tome šta porodice čini srećnim trebalo bi da nam pomognu da napravimo viziju boljeg okruženja za rast i razvoj dece.

Ovaj izveštaj namenjen je svima onima koji smatraju da svojim ličnim angažovanjem, svako u svom domenu, mogu da doprinesu odrastanju dece u jednoj srećnijoj Srbiji. Mislimo da su od posebnog značaja i mediji. Njih vidimo kao važne partnere u ovom poslu, jer imaju veliku ulogu u kreiranju vrednosnog sistema u savremenom društvu. Mediji utiču na to kako je postavljen vrednosni sistem, što utiče na kvalitet društvenog okruženja, a samim tim i na uslove i okolnosti u kojima rastu naša deca.

KOGA, KAKO I ŠTA SMO PITALI

Pre nego što sa vama podelimo najvažnije nalaze ovog istraživanja, važno je da se u najkraćim crtama osvrnemo i na samu metodologiju.

Istraživanjem je obuhvaćeno 600 domaćinstava u Srbiji koja žive u 28 opština. Uzorak je stratifikovan i slučajan. Podaci su prikupljeni telefonskim intervjuom u trajanju od 12 minuta, pri čemu je u intervjuu učestvovao jedan od roditelja, odnosno, staratelja dece.

Osim sreće, mereni su sledeći faktori koji su se u svetu pokazali kao važni za sreću:

- Odnosi unutar porodice, porodične navike i roditeljstvo;
- Podrška proširene porodice i prijatelja, odnosno socijalna povezanost;
- Struktura porodice i opšte demografske karakteristike;
- Materijalni status / primanja;
- Zdravlje.

Detaljnije informacije o metodologiji istraživanja, načinu merenja, instrumentima i ograničenjima istraživanja možete naći u sveobuhvatnoj verziji studije⁵.

Tolstoj svoj roman Ana Karenjina započinje tvrdnjom da „sve srećne porodice liče jedna na drugu”, a da je „svaka nesrećna porodica, nesrećna na svoj način”. Sada su i istraživanja ukazala na činjenicu da srećne porodice često dele određene zajedničke karakteristike, te je njegova konstatacija o srećnim porodicama i naučno potkovanana.

---

⁵ <http://www.unicef.org/serbia/StudijaoSreci-Integralno.pdf>.

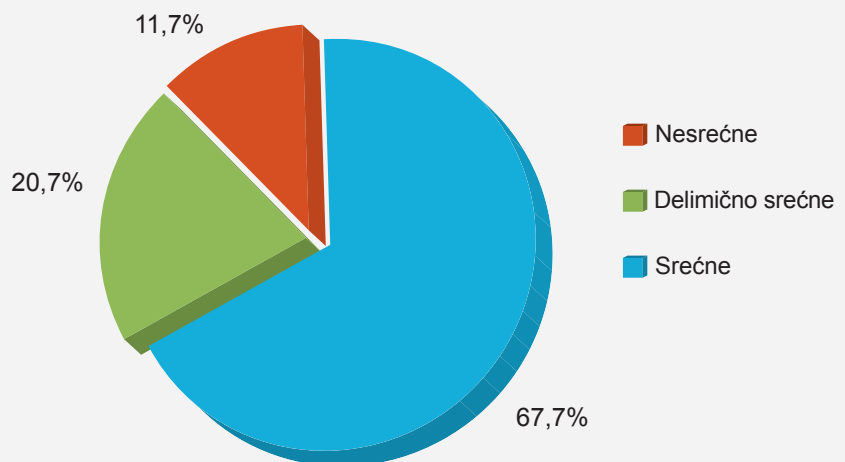

NALAZI ISTRAŽIVANJA O PORODICAMA I SREĆI

Porodice sa decom u Srbiji – generalno o sreći

Međunarodna uporedna istraživanja o sreći ukazuju na zabrinjavajući podatak da Srbi spadaju u nesrećnije nacije. Za Srbiju postoje podaci na osnovu Gallupovog istraživanja za 2010. i 2012. godinu.⁶ Od 155 zemalja koje su rangirane 2010. godine Srbija je bila na 91. mestu, pri čemu je 16% populacije bilo srećno, 63% delimično srećno i 21% nesrećno. U 2012. godini došlo je do povećanja udela srećnog stanovništva na 26%, ali i nesrećnog na 24%. Delimično srećnih je u 2012. godini bilo 51%.

Ono što je dobra vest, u kontekstu ove loše, jeste da to ne važi za porodice sa decom – naše istraživanje ukazalo je na to da je dve trećine (67,7%) ovakvih porodica srećno. Kada procenjenu sreću roditelja posmatramo na individualnom nivou, prosečan skor je na nivou sreće nordijskih zemalja, što je iznenađujući rezultat. Ovo se može objasniti činjenicom da su odrasle osobe pokrivene istraživanjem roditelji koji žive u domaćinstvu sa svojom maloletnom decom i poseduju telefon, te da istraživanje nije pokrilo samačka i staračka domaćinstva i druge odrasle osobe bez dece – a moguće je da kod tih osoba postoji veća verovatnoća da je percipirani nivo sreće ispod proseka.

Odnosi unutar porodice – ključ porodične sreće

Istraživanja sprovedena u drugim zemljama jasno ukazuju na to da se srećna deca dobro slažu sa svojim roditeljima i sa drugom decom, i da imaju barem jednog ili nekoliko bliskih prijatelja. Podrška, samopouzdanje i emotivna sigurnost koja proizlazi iz bliskih veza sa drugima veoma su važni kada je sreća u pitanju.⁷ Podaci iz našeg istraživanja govore da su odnosi sa ostalim članovima porodice jedan od osnova sreće, pa ćemo sada videti šta je to što je u odnosima u porodici važno, odnosno, koje su to karakteristike porodičnog funkcionisanja povezane sa srećom.

Konflikti – bez svađe je slađe

Na nivou međusobnih odnosa roditelja i cele porodice važni su razumevanje i poštovanje, pre svega u smislu načina rešavanja nesuglasica i porodične atmosfere. Prisustvo konflikta u porodici jedan je od najvećih rizika da porodica bude nesrećna.

U porodicama u kojima postoji izražen konflikt postoji 12 puta veća šansa da budu nesrećne u odnosu na porodice u kojima nema konflikta. Čak i konflikt umerenog intenziteta ima uticaja na sreću porodice, pa je šansa da porodica bude nesrećna tri puta veća kada postoje ovakvi konflikti.

Ukoliko posmatramo pojedinačne pokazatelje konflikta, na sreću porodice **u podjednako meri utiču kako zategnuta atmosfera, tako i otvorene rasprave i svađe**. Ovo nam govori da na sreću porodice utiču ne samo otvorene nesuglasice već i način na koji članovi porodice uspostavljaju međusobne odnose, odnosno, sama atmosfera u porodici koju prožimaju negativna osećanja i nezadovoljstvo. Dok je od dece lakše sakriti svađe, to je teže učiniti sa atmosferom u porodici, pa samo sklanjanje svađa „od očiju dece“ nije dovoljno da se izbegne uticaj konflikta u porodici na sreću.

Uticaj konflikta može se jasno videti ako broj (ne)srećnih porodica kod kojih je prisutan konflikt uporedimo sa brojem porodica u kojima ga nema:

- među porodicama u kojima nema konflikta samo je 8,4% onih koje za sebe kažu da su nesrećne;
- među porodicama u kojima je konflikt izražen 39,3% sebe vidi kao nesrećne porodice.

U složnu porodicu sreća dolazi sama od sebe.

Narodna poslovice

Najsrećniji je, bio kralj ili seljak, ko pronade mir u svojoj kući.

Gete

⁷ F.H. Helliwell, D.R. Putnam, "The social context of well-being", *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 359, 2004, pp. 1435–1446;

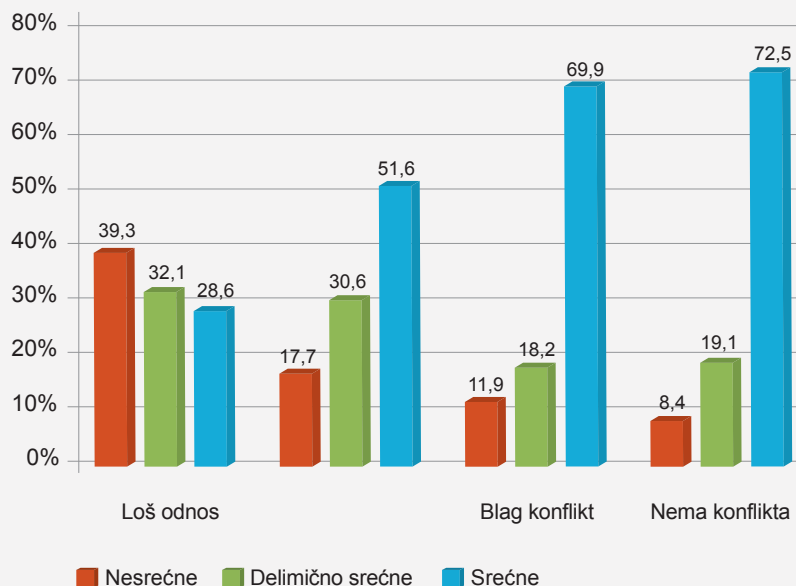
M. Demir, M. Ozdemir, "Friendship, need satisfaction and happiness", *Journal of Happiness Studies*, 11, 2010, pp. 243–259;

M. Jochanloo, S. Afshari, "Big Five Personality Traits and Self-Esteem as Predictors of Life Satisfaction in Iranian Muslim University Students", *Journal of Happiness Studies*, 12, 2011, pp. 105–113;

E. Diener, S. Oishi, "The nonobvious social psychology of happiness", *Psychological Inquiry*, 16, 2005, pp. 162–167;

M.D. Holder, B. Coleman, "The contribution of social relationships to children's happiness", *Journal of Happiness Studies*, 10, 2009, pp. 329–349.

Povezanost sreće porodice i izraženosti konflikta

Ništa značajnije ne može učiniti otac za svoju decu, nego to da voli njihovu majku.

Žan-Žak Ruso

Konflikt u porodici je, kao pokazatelj porodičnih odnosa, posebno značajan za sreću u porodicama adolescenata, odnosno sa decom uzrasta 13–18 godina. U ovim porodicama prisustvo izraženog konflikta čak 18 puta povećava šansu da porodica bude nesrećna.

Odnosi unutar porodice važni su i kao osnov odnosa porodice sa drugim akterima u društvu, odnosno kao osnov za uspostavljanje šire socijalne mreže. Porodice u kojima je prisutna nesloga teško uspostavljaju podržavajuće odnose sa svojom okolinom.

Novе porodične konfiguracije u kojima deca ne žive sa oba svoja biološka roditelja, jesu izazov za decu, ali nisu neminovno mesta koja su okarakterisana konfliktom. Iako oba roditelja ne moraju nužno da žive u istom fizičkom prostoru, oni porodične odnose mogu da zasnivaju na vrednostima kao što su uzajamno poštovanje i razumevanje, i isto tako mogu da imaju usaglašene stavove po pitanju vaspitanja dece. To su stvari koje deci ulivaju sigurnost i pozitivno utiču na sreću.

Razumevanje i poštovanje – kada slušate, da li stvarno čujete?

U ovom istraživanju analizirali smo povezanost sreće sa odgovorima na pitanja – koliko često roditelji razgovaraju sa decom, da li se dobro razumeju i kakav je njihov stav prema vaspitanju deteta.

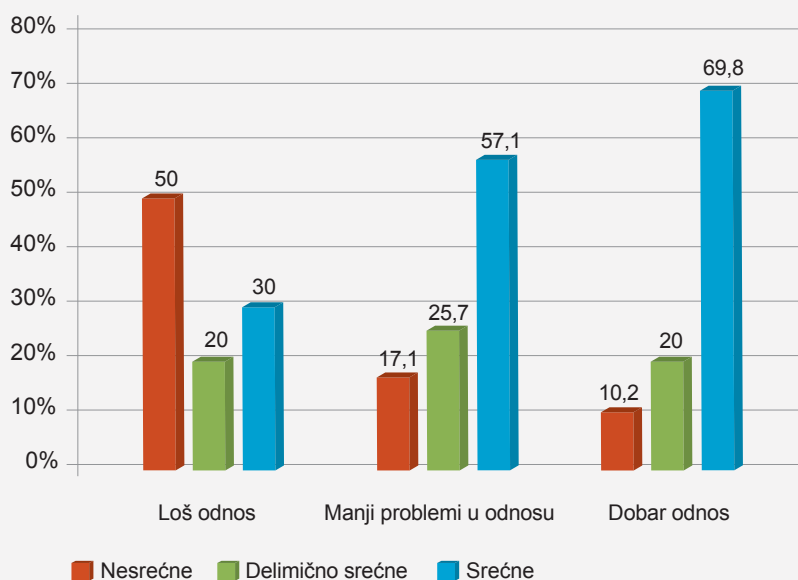
Sreća porodice u velikoj meri zavisi od kvaliteta ovih odnosa:

- među porodicama u kojima deca i roditelji imaju dobar odnos i porodicama u kojima roditelji smatraju da nije adekvatno vikati na dete, više od dve trećine je srećnih;
- među porodicama u kojima roditelji izjavljuju da nemaju dobar odnos sa decom, i porodicama u kojima smatraju da je vikanje opravdano, tek oko jedna četvrtina porodica je srećna.

Kada bi batine nekog mogle naučiti pameti, najpametniji bi bili volovi.

Madagaskarska poslovice

Povezanost kvaliteta odnosa roditelja i dece i sreće porodice

Kada su odnosi roditelja i dece poremećeni šansa da porodica bude nesrećna je oko 11 puta veća u odnosu na mogućnost da bude srećna.

Kada posmatramo šta je to što je u odnosima dece i roditelja osnov sreće, vidimo da je suštinski važno da deca znaju da će ih roditelji uvek saslušati i potvrditi se da ih razumeju. Ovo za roditelje nije uvek lako jer je često potrebno da prevaziđu svoje strahove i brige i pokušaju da ponovo uđu u „cipele deteta“. Važno je naglasiti da dobar odnos ne podrazumeva da dete mora sve da deli sa roditeljima, da priča o svemu. Dete ima pravo na sopstvenu privatnost i na svoje tajne. Ono što je važno jeste da postoji poverenje, da dete zna da u roditelju ima oslonac i osobu sa kojom može da porazgovara. Čak i kada se roditelj naljuti, važno je da ne viče, da ne koristi pogrdne reči i druge oblike povređujućeg ponašanja – koji mogu da pospeše konflikt.

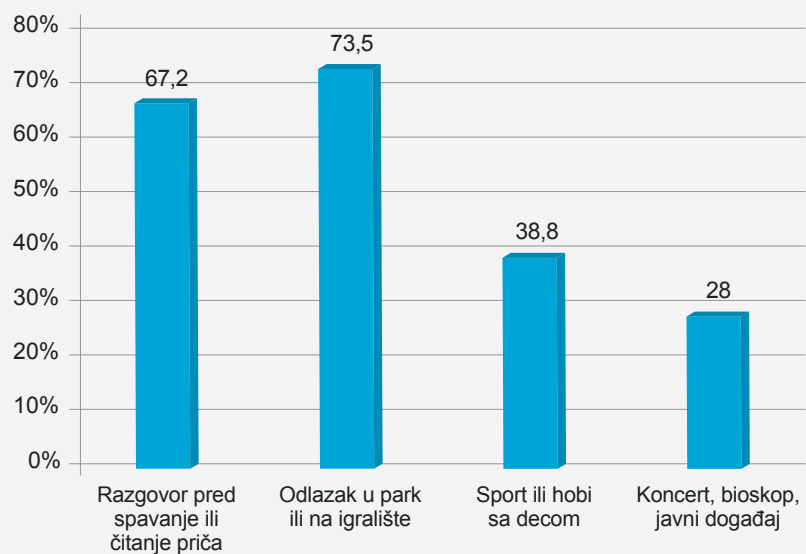
Ni moje, ni tvoje, nego zajedničko

Izvor naše sreće je u subjektivnim osobinama: plemenitom karakteru, poduzetnom duhu, sretnom temperamentu, vedrom umu i zdravom telu.

Artur Šopenhauer

Velika većina roditelja (86,5%) navode da sa detetom provode bar sat vremena u nekoj **zajedničkoj aktivnosti**. Što se tiče učestalih različitih zajedničkih aktivnosti roditelji najčešće sa decom idu u park, na igralište, u šetnju, zatim razgovaraju ili čitaju priče pred spavanje, a značajno ređe zajedno sa decom posećuju javne događaje ili se bave nekim zajedničkim hobijem ili sportom.

Učestalost zajedničkih aktivnosti roditelja i dece

Izuzetno je **važno** da roditelji i deca imaju **bar jednu zajedničku aktivnost** u kojoj svi učestvuju.

Porodice u kojima deca i roditelji učestvuju u različitim zajedničkim aktivnostima srećnije su od ostalih:

- među porodicama u kojima deca i roditelji zajedno učestvuju u aktivnostima iz sve četiri ispitivane grupe, samo ih je 3,8% nesrećno;
- porodice koje imaju zajedničke obroke skoro svakodnevno, srećnije su od drugih porodica – čak 90,9% srećnih porodica obeduje zajedno skoro svakog dana!

Partnersko roditeljstvo je važno za sreću pre svega u smislu da oba roditelja u podjednako meri provode vreme sa decom. Pokazalo se da je to naročito značajno ako je dete uzrasta od 6 do 12 godina.

Učešće oba roditelja u životu deteta važan je sastojak recepta za srećnu porodicu. Među porodicama koje sebe procenjuju kao nesrećne ni u jednoj nije prisutno partnersko roditeljstvo.

Iako je koncept partnerskog roditeljstva prisutan, on i dalje u Srbiji često počiva na tradicionalnoj podeli uloga. Čak i kada oba roditelja u jednak meri provode vreme sa decom, majka je primarno zadužena za vaspitanje dece čak u 79,2% porodica.

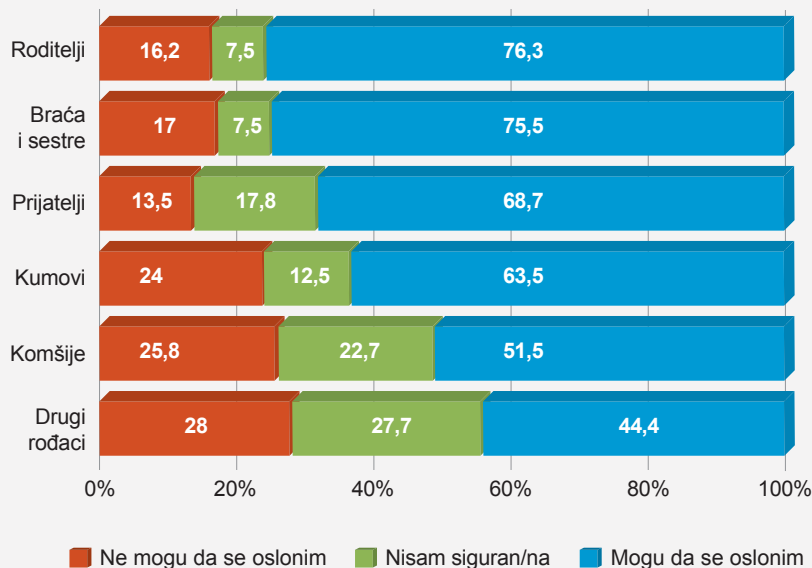
Šira porodica i prijatelji kao važan oslonac za sve, a pogotovo za srećne porodice

Neformalna socijalna interakcija, interakcija sa porodicom, prijateljima i poznanicima – predstavlja jedan od osnova povezanosti socijalnog kapitala i sreće. Na osnovu ovog istraživanja možemo zaključiti da roditelji u Srbiji imaju visok nivo socijalne podrške, kako od strane rođaka, tako i od strane prijatelja.

Gotovo svi roditelji smatraju da imaju na koga da se oslone ukoliko imaju neki problem, ili kada im je potrebna podrška:

- čak 90,0% roditelja smatra da može da se osloni na porodicu (roditelje, braću i sestre ili druge rođake);
- njih 84,2% smatra da može da se osloni na nekog van porodice (prijatelji, kumovi, komšije);
- na tri ili više izvora podrške može da se osloni 75,4% roditelja.

Povezanost kvaliteta odnosa roditelja i dece i sreće porodice

Široka socijalna mreža (šira porodica i prijatelji) je ono što daje snagu porodici i pozitivno utiče na sreću.

Iako većinu porodica u Srbiji karakteriše dobra socijalna povezanost, ipak možemo uočiti i neke razlike:

- među srećnim porodicama podrška roditelja prisutna je u 80,5% slučajeva, dok podršku roditelja ima tek polovina porodica koje su nesrećne;

*Mame, rađajte deci sestre,
jer sestre postaju tetke, a tetke
su najlepší, nezamenljivi dar
svakom detinjstvu.*

Duško Radović

- na svoju braću i sestre može da se osloni gotovo 80% roditelja u srećnim porodicama, za razliku od 60% roditelja u porodicama koje nisu srećne;
- porodice koje imaju jaču socijalnu mrežu srećnije su od porodica koje imaju manje socijalne podrške.

Kada govorimo o čuvanju dece, roditelji se u 56,7% slučajeva oslanjaju na svoje roditelje (bake i deke). Kada im zatreba, 20,8% roditelja nema kome da ostavi decu.

Iako većina smatra da ima na koga da se osloni ako naiđe na neki problem, tek 38,3% roditelja deli ono što ih muči sa osobama van primarne porodice. Porodice koje žive u ruralnim naseljima češće se, u smislu emocionalne podrške, oslanjaju na svoje roditelje, braću i sestre, dok se porodice koje žive u urbanim naseljima češće oslanjaju na partnera.

U srećnim porodicama roditelji češće mogu ono što ih muči da podele sa partnerom ili sa svojim roditeljima nego što je to slučaj u nesrećnim porodicama:

- u srećnim porodicama 74,1% roditelja može da podeli ono što ih muči sa svojim najbližima (roditeljima i partnerom), a tek 5,5% nema sa kim to da podeli;
- u nesrećnim porodicama tek polovina roditelja može sa svojim partnerom ili roditeljima da razgovara o onome što ih muči, a čak četvrtina nema sa kim to da podeli.

Isterlin paradoks dobio je ime po profesoru Ričardu Isterlinu koji je još sedamdesetih godina prošlog veka proučavo sreću. On je ukazao na činjenicu da kontinuirani ekonomski rast nije doveo do rasta subjektivnog osećaja sreće kod građana. Smatrao je da je socijalni a ne ekonomski kapital za sreću najvažniji.

Kako materijalni status utiče na sreću

Visok materijalni status ne doprinosi sreći, iako se često misli suprotno. Visina primanja nije povezana sa srećom, kao ni okolnost da li jedan ili oba roditelja ostvaruju prihode. Ipak, to ne znači da bi svi trebalo da budu siromašni, već da je potrebno pametno trošiti novac. Važnije od toga koliko novca neko ima, ili koliko novca ima država, jeste kako se taj novac troši. Novac koji neko troši tako što provodi vreme sa svojim prijateljima ili čini drugima da se lepo osećaju jeste način koji doprinosi sreći. Isto tako, na nivou države, ulaganje resursa u proscijalne aktivnosti – jačanje porodica, građenje socijalnog kapitala i socijalnih mreža – doprinosi sreći, što je i jedna od odlika Danske, nacije koja je jedna od najsrećnijih⁸.

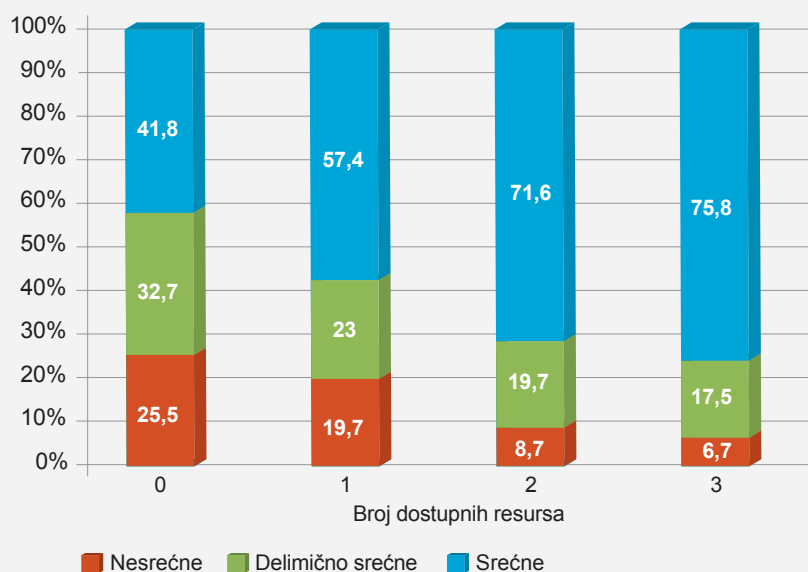
Materijalni status ipak može imati snažan negativni uticaj na sreću kada govorimo o mogućnosti zadovoljenja egzistencijalnih potreba članova porodice. U slučajevima kada porodica ne može da pokrije osnovne potrebe, da obezbedi mesto za život ili ogrev, da ispuni osnovne finansijske obaveze – postoji sedam puta više šansi da bude nesrećna u odnosu na porodicu koja može da pokrije ove osnovne egzistencijalne potrebe.

Ima velike sirotinje među našom decom, kojoj, sem para, roditelji ništa nisu mogli dati.

Duško Radović

Rezultati studija sa Univerziteta Juta pokazuju neverovatne prednosti koje donose bake, jer uče decu da sarađuju i da budu saosećajnija. Deca koja provode više vremena sa bakom i dekom su društvenija, bolja u školi i pokazuju više brige za ostale. Istraživanja pokazuju da su supermoći baka izuzetne za savremenu porodicu – ne samo što decu uče strpljenju i toleranciji, već su i majke koje imaju podršku baka manje pod stresom i zadovoljnije.

Povezanost sreće porodice i dostupnosti osnovnih resursa

Među porodicama koje mogu da obezbede jedan obrok sa proteinima dnevno, osnovne uslove stanovanja (grejanje, struja, i sl.) i mogućnost za odmor van mesta stanovanja, 75,8% su srećne, dok je među porodicama koje to nisu u stanju da obezbede, srećno tek 41,8% porodica.

Zanimljivo je da podaci dobijeni kroz ovo istraživanje pokazuju da porodice koje su svom detetu adolescentnog uzrasta kupile skupi mobilni telefon nisu srećnije od onih koje to nisu uradile. Takođe, ispostavilo se da za sreću nije važno da li dete u starijem uzrastu ima skupoceni ili jeftiniji mobilni telefon.

⁸ E. Diener, M.E. Seligman, "Beyond money: Toward an economy of well-being", *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 2004, pp. 1–32;

L. Camfield, K. Choudhury, K., Devine, "Well-being, happiness and why relationships matter: evidence from Bangladesh", *Journal of Happiness Studies*, 10, 2009, pp. 71–91;

U.G. Gerdtham, M. Johannesson, "The relationship between happiness, health and socio-economic factors: results based on Swedish micro data", *Journal of Socio-Economics*, 30, 2011, pp. 553–557;

L. Torpe, "Social capital in Denmark: A deviant case?", *Scandinavian Political Studies*, 26, 2003, pp. 27–48.

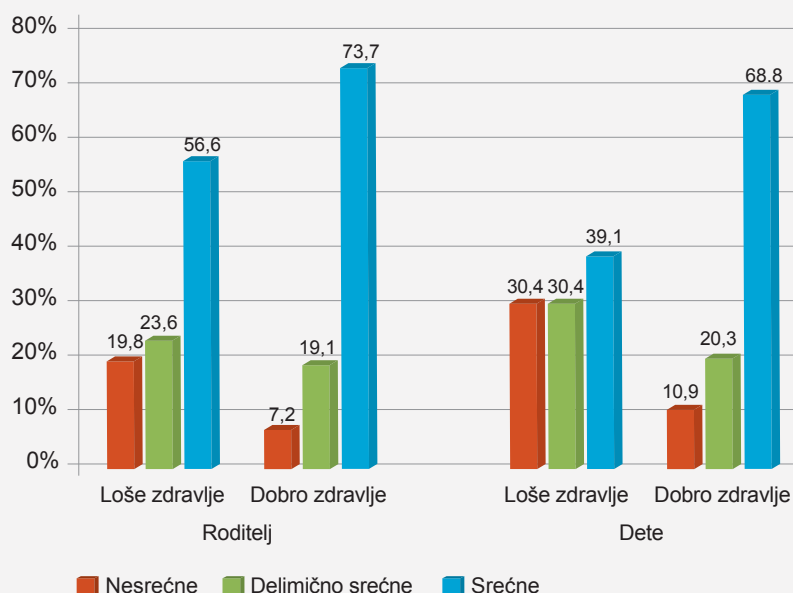
Zdravlje i porodična sreća

Svetska zdravstvena organizacija ukazuje na zabrinjavajući trend povećanja depresije i anksioznosti na globalnom nivou. Ova organizacija predviđa da će do 2020. godine depresija predstavljati drugi po veličini uzročnik invalidnosti (koja po međunarodnim definicijama pokriva i poremećaje mentalnog zdravlja).

Za sreću je veoma važno fizičko i mentalno zdravlje. Intenzitet povezanosti zdravlja i sreće u ovom istraživanju nešto je niži nego u drugim relevantnim međunarodnim istraživanjima, ali ipak nedvosmisleno pokazuje da je percipirano opšte zdravlje roditelja i dece značajno povezano sa srećom porodice.⁹

Narušeni zdravstveni status deteta ima veće efekte na sreću porodice od narušenog zdravstvenog statusa roditelja.

Povezanost subjektivne procene opšteg zdravlja roditelja i dece sa srećom porodice

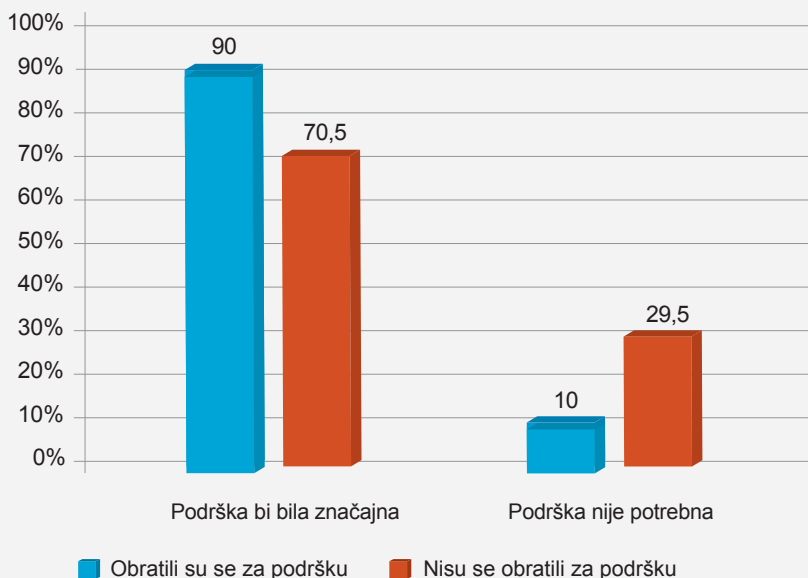
Vidimo da loše zdravlje deteta značajno više utiče na sreću porodice. Dok je 56,6% porodica u kojima roditelji imaju loše zdravlje srećno, srećno je tek 39,1% porodica u kojima loše zdravlje imaju deca.

⁹ C. Vazquez, G. Hervas, J.J. Rahona, D. Gomez, "Psychological well-being and health: Contributions of positive psychology", *Annuary of Clinical and Health Psychology*, 5, 2009, pp. 15–28;
R.E. Lucas, "Long-term disability is associated with lasting changes in subjective well-being: Evidence from two nationally representative longitudinal studies", *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 2007, pp. 717–730;
S.D. Pressman, S. Cohen, "Does positive affect influence health?", *Psychological Bulletin*, 131, 2005, pp. 925–971;
E. Diener, M. Chan, "Happy people live longer: Subjective well-being contributes to health and longevity", *Applied Psychology: Health and Well-being*, 3, 2011, pp. 1–43.

Potreba za podrškom

Čak 80,2% roditelja smatra da bi bilo dobro da se roditeljima obezbede dodatno znanje i podrška u vezi sa vaspitavanjem dece. Takođe, 76,0% smatra da bi konkretno njima značilo da su u važnim fazama razvoja deteta dobili dodatne informacije o roditeljstvu, razvojnim potrebama deteta ili načinima rešavanja konflikta sa detetom. Ipak, tek se 28,3% roditelja obratilo za savet u vezi sa odgajanjem deteta i porodičnim odnosima. Kada ukrstimo ove dve varijable vidimo da 70,5% roditelja koji su naveli da bi im podrška u roditeljstvu bila značajna – tu podršku nisu zatražili. Nejasno je zbog čega se roditelji ne obraćaju za podršku, ali možemo pretpostaviti da je uzrok delimično i nedovoljna pristupačnost podrške, kao i postojanje stigme priznavanja potrebe za podrškom. Roditelji se za savet najčešće obraćaju svojim roditeljima (12,0%), zatim psiholozima (6,7%), pa braći i sestrama (3,3%). Čak 95,9% roditelja koji su zatražili savet smatraju da im je savet koji su dobili koristio.

Povezanost stava prema značaju podrške u roditeljstvu i traženja podrške

ŠTA NA OSNOVU SVEGA MOŽEMO NAUČITI OD SREĆNIH PORODICA?

Voleti puno ljudi, spontano i bez napora, najveći je izvor lične sreće.

Bertran Rasel

Ako bismo morali nalaze istraživanja da svedemo na jednu rečenicu ona bi bila da je tajna sreće u našim odnosima sa drugim ljudima. Iako ponekad više računa vodimo o spoljašnjim dobrima i često težimo materijalnim vrednostima, istraživanja pokazuju da su najvažnije determinante sreće vezane za međuljudske odnose – odnose koje negujemo sa svojim bližnjima. Sreća je u najvećoj meri povezana sa odnosima unutar porodice ali su i proširena porodica i prijatelji takođe ključni za sreću jedne porodice sa decom.

Stalni konflikti razaraju sreću a nedostatak konflikta, odnosno postojanje sloge unutar primarne porodice – najvažniji su za sreću. Velika većina porodica su srećne tamo gde postoji partnersko roditeljstvo i gde ne postoje jasne podele na tradicionalne muške i ženske uloge. Najsrećnije su porodice u kojima roditelji i deca veliki broj stvari rade zajedno. Najznačajniji oslonac porodici su bake i deke, i na njih porodice sa decom najviše računaju kada imaju problem ili im je potrebna podrška. Bake i deke takođe predstavljaju i glavni oslonac porodici za čuvanje dece. Ali rezultati pokazuju i značaj šire porodice, prijatelja i komšiluka, na koje se porodice oslanjaju kako za podršku tako i za druženje.

Dobar materijalni status nije dovoljan za sreću. Nije otkrivena povezanost između nivoa primanja i sreće, što je potvrda i nalaza iz istraživanja koja su sprovedena u drugim zemljama. Međutim, postoji jasna povezanost između nesreće i znakova materijalne deprivacije. Drugim rečima, materijalni status porodice je relevantan samo ako resursi kojima porodica raspolaže nisu dovoljni da obezbede neki osnovni minimum (osnovne uslove stanovanja, dovoljno hrane deci i odmor od nedelju dana jednom godišnje).

Zdravlje roditelja i dece povezano je sa srećom porodice, ali u manjoj meri nego što su naši odnosi unutar porodice i odnosi sa širom porodicom i prijateljima. Narušeni zdravstveni status deteta ima veće posledice po sreću porodice nego narušeni zdravstveni status roditelja.

Više porodica može da bude srećno, ako se na pravi način u njih ulaže. Posebno je važno ulagati u one porodice koje prolaze kroz određene životne krize, jer takve krize vode do konflikata i kreiraju lošu porodičnu atmosferu i loše mesto za rast i razvoj dece. Sama svest o tome šta je važno za sreću i porodicu, može menjati ponašanje, te je informisanje roditelja i drugih članova porodice važna obaveza države i drugih aktera u društvu. Ali prilagođavanje društva u celini, tako da pospešuju sreću u porodicama traži mnogo više. Kao prvo podrazumeva valorizaciju socijalnog kapitala, odnosno resursa koje porodica sama ima i resursa šire porodične mreže i zajednice, kao i veru da u te resurse stalno treba ulagati.

KAKO POSPEŠITI SREĆU MEĐU PORODICAMA SA DECOM?

Na osnovu svega navedenog neminovno se nameće zaključak da državne politike, posebno one koje se odnose na socijalnu zaštitu, obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvo i druge koje mogu da doprinesu kreiranju podržavajućeg okruženja za porodice sa decom, treba da uzmu u obzir saznanja o sreći i porodicama. Jer, ako je tajna sreće u odnosima sa drugim ljudima, onda na agendama onih koji donose odluke svoje mesto mora naći i pitanje kako graditi i razvijati konstruktivne i podržavajuće socijalne odnose među članovima društva, kako ojačati vrednosti poštovanja, tolerancije i razumevanja na kojima ovakvi odnosi počivaju, odnosno kako ojačati porodicu i podržati roditelje u svojoj glavnoj ulozi – da budu dobri roditelji svojoj deci. Rezultati ovog istraživanja su nesumnjivo zanimljivi, ali ono što je najvažnije je da li mogu da se pretoče u konkretne preporuke za oblikovanje politika za podršku porodici i roditeljstvu. Zsigurno jedno istraživanje ne može da promeni vrednosni sistem koji je osnov za izgradnju dobrih porodičnih odnosa, ali može otvoriti raspravu o tome kako unaprediti podršku porodicama sa decom.

Za početak ulaganja orijentisana na unapređenje roditeljstva, pružanju podrške porodicama sa decom, odnosno, izgradnju socijalnih mreža koje su ključne za stabilnost i stvaranje zdravog okruženja za rast i razvoj dece – mora biti uočeno kao važan aspekt društvenih politika. Porodica je najvažniji i najveći resurs za svako dete. Zato u nju i njeno funkcionisanje uvek vredi ulagati.

Naravno, ne smemo da zaboravimo da je nekim porodicama prvo potrebna podrška da izađu iz siromaštva i materijalne deprivacije, kako bi mogle da imaju punu korist od navedenih mera.

Ovde navodimo samo neke predloge kako, odnosno, u kojim oblastima mogu da se iskoriste resursi kojima raspolažemo kao društvo da bi se formulisali novi ili nadogradili postojeći programi, usluge i mere usmereni ka porodicama i deci.

Od sedamdesetih godina prošlog veka bruto domaći proizvod (BDP) u Velikoj Britaniji je udvostručen. Međutim, ovakav ekonomski rast je vrlo malo doprineo tom da se građani osećaju srećnijim i zadovoljnijim. Britanska Kancelarija za nacionalnu statistiku je stoga pre dve godine počela da meri „dobrobit“ nacije kroz pitanja vezana za subjektivni doživljaj sreće, sa namerom da i ovi podaci utiču na oblikovanje budućih politika.

Taj novi svijet mora biti svijet u kojem neće biti iskorištavanja slabih od jakih, dobrih od zlih, gdje neće biti ponižavanja siromašnih od silovitosti bogatih. Gdje će djela uma, nauke i vještine služiti zajednici za olakšanje i uljepšavanje života. A ne pojedincima za sticanje bogatstva.

Nikola Tesla

Razvoj posebnih usluga i mera podrške

U nastavku prikazujemo primere pojedinih inovativnih programama koji su se do sada pokazali uspešnim u jačanju kapaciteta porodice. Ovakve inicijative su samo primeri, odnosno, „demonstracije“ toga kako se u porodicu može ulagati i imaju za cilj da otvore širu debatu o tome kakva je podrška porodicama najpotrebnija.

Porodična konferencija predstavlja podršku porodici u donošenju odluka i iznalaženju rešenja za probleme sa kojima se ona suočava. Kroz ovaj modalitet rada okupljaju se primarna i proširena porodica i prijatelji, kao i svih oni koji članovima porodice nešto znače i voljni su da pomognu. Pristup se zasniva na pretpostavci da su članovi porodice i socijalna mreža oko nje, najveći resursi podrške svakom pojedincu – što je nešto što je i našim istraživanjem potkrepljeno. Porodičnu konferenciju organizuje nezavisni koordinator koji okuplja sve one koji predstavljaju oslonac ili mogu da postanu oslonac datoj osobi, a rešenje se traži tako da ga porodica iznađe oslanjajući se na sopstvene snage. Cilj sastanaka nije da se nađe krivac, već da se definiše plan za rešavanje problema, u kojem učestvuju i preuzimaju odgovornost sve bliske osobe.

Kada se učesnici Porodične konferencije dogovore šta će se preduzeti i ko će kako doprineti rešenju, proverava se bezbednost dogovora i prelazi na sprovođenje plana u delo. Na ovaj način, u krugu porodice može da se dođe do rešenja za mnoge porodične probleme, i to bez radikalnijih rešenja, kao što su izmeštanja deteta iz porodice (koje kratkoročno može izgledati kao najbezbednije, ali dugoročno ostavlja ozbiljne ožiljke na dalji emotivni i socijalni razvoj deteta)¹⁰.

Usluga **Porodični saradnik** – ima za cilj očuvanje porodica u riziku i prevenciju odvajanja dece od njihovih porodica, odnosno, obezbeđivanje povratka u porodicu za decu koja su privremeno boravila na domskom smeštaju ili u hraniteljskim porodicama. Ova usluga je fleksibilno postavljena kako bi odgovorila na različite potrebe porodica. Porodični saradnik redovno posećuje porodicu i pruža im praktičnu podršku u rešavanju različitih izazova, rešavanju porodičnih nesuglasica i problema i nastoji da unapredi porodičnu sredinu kako bi ona deci mogla maksimalno da pruži ono što im je najpotrebnije – brižnost, ljubav, sigurnost, bezbedno, ali i stimulatívno okruženje. Osim toga, porodični saradnik je svojevrsni „most“ između porodice i zajednice i pomaže, na primer, pri upisu deteta u vrtić ili dnevni boravak, u prikupljanju administrativnih dokumenata za obezbeđivanje finansijske podrške porodici, uključivanju članova porodice u lečenje, zatim dece u kreativne ili sportske aktivnosti u zajednici. Usluga je zasnovana na uverenju da je izmeštanje deteta iz porodica i smeštaj u dom ili hraniteljsku porodicu stresno i traumatično, i da ovi oblici zaštite ne mogu da budu zamena za porodicu. Princip je zato uvek jačanje prirodne porodice – kad god se smatra da porodica može da se osnaži kroz podršku i kad god je procenjeno da je to u najboljem interesu deteta.

¹⁰ U Srbiji, uslugu Porodične konferencije sprovodi organizacija „U krugu porodice“. Vizija ovog udruženja je „Društvo u kojem se podstiče odgovornost za sopstvenu dobrobit i dobrobit svojih najbližih“, a misija „Osnaživanje porodice u rešavanju kriznih i problematičnih (teško rešivih) situacija korišćenjem Modela porodične konferencije.“ Ovo udruženje građana je deo pan-evropske mreže organizacije koje podržavaju organizovanje porodičnih konferencija.

Korisnici usluge Porodični saradnik su porodice sa decom koje su često suočene sa ekstremnim siromaštvom, gde postoje izazovi vezani za probleme mentalnog zdravlja ili gde je dete ili roditelj osoba sa invaliditetom. Drugim rečima, to su porodice suočene sa višestrukim deprivacijama i gde je procenjeno da postoji rizik od zanemarivanja potreba deteta koji se pravom podrškom može prebroditi¹¹.

Društveni centri su mesta za izgradnju novih veština, sticanje novih znanja i druženje sa najbližima radi pospešivanja boljih međuljudskih odnosa. To su prostori za okupljanje i edukaciju roditelja, za podršku deci u učenju, kao i za organizovanje drugih aktivnosti koje mogu pospešiti odnos ljudi koji žive u istoj zajednici i pomoći im da razvijaju nove veštine i postanu odgovorniji roditelji, kao i da pronađu kreativan način provođenja slobodnog vremena. Društveni centri ne moraju biti ni grandiozni, ni ambiciozno postavljeni, niti skupi. Ovakvi centri su posebno važni u zajednicama u kojima je izraženija materijalna deprivacija ili gde postoje porodice ili deca koja pripadaju¹² osetljivim grupama.

Porodični resurs centri odnosno dečiji centri su mesta gde porodice sa decom mogu da dobiju dodatnu podršku i gde njihova deca mogu da se druže u toplom i stimulativnom okruženju. To su mesta gde se roditelji dodatno informišu o rastu i razvoju dece, gde mogu da se konsultuju sa stručnjacima oko različitih problema, gde se organizuju aktivnosti za mame i bebe, roditeljske radionice, pomoć sa domaćim zadacima i kreativne aktivnosti za decu. U velikom broju evropskih zemalja, ovakvi centri se osnivaju najčešće u depriviranim sredinama, a zajedničko im je to što nude niz različitih usluga koje imaju isti cilj – jačanje porodice.

Nova ekonomska fondacija iz Londona već nekoliko decenija proučava značaj dobrobiti građana i zastupa stav da državna politika mora daleko više da uzima u obzir ono što utiče na sreću i zadovoljstvo običnih građana. Ova fondacija promovise istraživački potkovane poruke o jednostavnim načinima povećanja lične sreće.

- Prva poruka je da treba ulagati u socijalnu mrežu i u odnose sa bližnjima;
- Druga je da budemo aktivni, šetamo, igramo ili vežbamo, jer je to najbrži način izlaska iz lošeg raspoloženja;
- Treća se odnosi na našu sposobnost da zapažamo svet oko sebe i uživamo u raznolikosti našeg okruženja;
- Četvrta je pospešivanje radoznalosti kroz učenje i razvoj novih veština;
- Peta je podrška drugima, jer solidarnost, saosećanje i altruizam čine da se osećamo srećnijim i obogaćuju naš identitet.

¹¹ Uslugu „Porodični saradnik“ pilotira Republički zavod za socijalnu zaštitu uz podršku Novak Đoković Fondacije i UNICEF-a.

¹² Društvene centre u depriviranim sredinama u Bojniku, Lebanu, Surdulici, Vladičinom Hanu, Pirotu, Prokuplju i Nišu podržavaju lokalne samouprave i UNICEF uz podršku Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (<http://www.drustvenicentri.org>).

Osnaživanje i edukacija roditelja

Pre nego što krenete da tražite sreću, proverite – možda ste već srećni. Sreća je mala, obična i neupadljiva i mnogi ne umeju da je vide.

Duško Radović

Pružanje informacija o pozitivnom roditeljstvu i važnosti uspostavljanja poverenja i poštovanja među svim članovima porodice, ključno je u kontekstu osnaživanja porodice. Svaki kontakt između države, odnosno javnog sektora i porodice, prilika je za prenošenje važnih poruka o značaju pozitivnog roditeljstva. Zdravstveni sistem je odlično okruženje koje može da odgovori na te potrebe zbog toga što su upravo tamo direktni kontakti sa roditeljima najčešći – posebno kada je dete malo. U tom kontekstu su od izuzetne važnosti domovi zdravlja i to ne samo specijalizovane službe i savetovališta, već naročito izabrani lekari, odnosno pedijatri. Isto tako ne smemo da zaboravimo ulogu koju treba da imaju porodilišta i specijalizovane bolnice/odeljenja za decu. Stručni radnici u vrtićima i školama su, takođe, veoma značajni jer imaju jedinstvenu mogućnost da roditeljima prenose važne poruke vezane za roditeljstvo, da utiču na kvalitet komunikacije roditelja i dece i time na odnose unutar porodice. Zato je važno da profesionalci u ovim sistemima, bilo kroz formalno ili neformalno obrazovanje, steknu više znanja o tome šta je pozitivno roditeljstvo i kako to znanje preneti roditeljima. Sva mesta gde dolazi do direktnog susreta roditelja i javnih službi su prilika za edukaciju i osveščivanje. Ponekad i brošura ili kratak razgovor sa roditeljem mogu biti korak ka promeni. Onda kada postoje već prepoznati izazovi, sistem socijalne zaštite ima, i treba da ima ključnu ulogu. Ali suština je u tome da informacije, edukacije i konsultacije o roditeljstvu moraju biti dostupni svima.

U vezi sa porodicom, porodičnim odnosima, pozitivnim roditeljstvom i podsticanjem dobrih modela ponašanja i vrednosnih sistema mogu se aktivirati, više nego što je do sada slučaj, i korporacije i udruženja građana. Isto toliko važnu ulogu imaju i mediji, čiji uticaj na vrednosni sistem, razumevanje važnosti odnosa unutar porodice – može biti daleko veći.

Značaj javnih prostora kao mesta za osnaživanje porodica

Kreativno i promišljeno ulaganje u javne površine ne prepoznaje se dovoljno kao resurs koji nosi značajan potencijal za jačanje porodičnih i vanporodičnih odnosa. Javne površine mogu da postanu idealno mesto za informisanje i edukaciju roditelja, pružajući im korisne informacije i savete – posebno sada kada su i dostupne nove tehnologije koje se mogu prilagoditi za date svrhe.

Uređeni javni prostori su svuda oko nas i esencijalni su deo svakodnevnog urbanog života – pogotovu kada su u pitanju porodice sa decom. Mesta gde se deca igraju, mladi okupljaju, gde porodice dolaze u kontakt sa prirodom, sportisti vežbaju, ljubitelji životinja razmenjuju iskustva, a neki pak uživaju na ručku u zelenilu – predstavljaju svojevrsan 'dom na otvorenom'. Kao takve, javne površine su mesta koja mogu pospešiti porodična druženja, međugeneracijsku solidarnost i podstaći dobre međuljudske odnose u zajednici. Sa druge strane – isto tako, ako niko njima ne upravlja, nema viziju njihovog korišćenja ili ima alternativne namere u procesu uređenja istih – ona postaju površine koje ne doprinose ničemu konkretno. U zavisnosti od toga kako se prema njima odnosimo jedan park može istovremno otežati ili olakšati baki kada čuva unuča – može stimulisati psiho-fizički razvoj deteta, ali i ne mora; može pomoći detetu da nauči da poštuje prirodu ili da razume potrebe drugih bića (životinja) ili može to iskustvo detetu uskratiti.

Svaki javni prostor govori određenim jezikom. To može da bude jezik tolerancije, obzirnosti prema različitostima i poštovanja prema prirodi (npr. pristupačan je za dečija kolica ili osobe sa invaliditetom, informacije su na više jezika, podstiče se ekološki prihvatljivo ponašanje), ili ne mora da bude. A to zavisi od načina na koji je prostor uređen, kako se njime upravlja i koje organizacije i pojedinci u njemu organizuju aktivnosti i dešavanja. Javne površine se često sređuju pred izbore, tako njihova rekonstrukcija često nije onoliko promišljena koliko ovi prostori i porodice koje ga koriste to zaslužuju.

*Kada bi se svi držali ljubavi,
ova zemlja bi bila raj.
Ali kad bi se svi držali bar
onog što je malo manje od
ljubavi – jer, ljubav je veza
savršenstva – kada bi se
makar držali principa „što
želite sebi, to činite drugima;
što ne želite sebi, to ne činite
drugima“, onda bi zemlja,
ako ne bi postala baš raj,
bila blizu raja.*

Patrijarh Pavle

Preporuke roditeljima

Budite radosni kad god vam se za to pruža mogućnost, i kad god za to nalazite snage u sebi, jer trenuci čiste radosti vrede i znače više nego čitavi dani i meseci našeg života provedeni u mutnoj igri naših sitnih i krupnih strasti i prohteva. A minut čiste radosti ostaje u nama zauvek, kao sjaj koji ništa ne može zamračiti.

Ivo Andrić

I za kraj, namera nam je da iz istraživanja o porodicama i sreći izvučemo sasvim konkretne poruke za roditelje. Oni su nam – kada su deca u pitanju – uvek najvažniji. Naravno, preporuke će dobro poslužiti i bakama i dekama, tetkama i tečama, stričevima i prijateljima porodica sa decom. Zato je važno da ih svi pažljivo pročitaju – jer je svako nekome bar nešto od navedenog.

- Tate, uključite se podjednako u sve poslove oko podizanja dece – partnersko roditeljstvo stvara bolje okruženje i za vas i za vašu decu.
- Roditelji, napravite prostor za bake i deke i oslonite se na njih za podršku, ali takođe i jasno odredite granice i obezbedite privatnost svoje primarne porodice. Ukoliko se oko nečega i ne slažete sa svojim roditeljima, potrudite se da ih bolje razumete i te probleme rešite, ako ne zbog sebe, onda zbog svoje dece.
- Negujte odnos poštovanja, razumevanja i poverenja unutar svoje porodice – kako sa partnerom, tako i sa decom. Stvarajte okruženje u kojem će se dete osećati sigurno i zaštićeno!
- Trka i gužva svakodnevnog života nikada ne smeju biti izgovor što sa svojim detetom niste zajedno prošetali ili popričali, igrali se, večerali, pročitali nešto pred spavanje...
- Maksimalno koristite javne prostore i prirodu za zajedničko druženje i pripazite da vaša igrališta i parkovi ne promene svoju originalnu namenu.
- Budite hrabri kada postoje problemi u vašoj porodici, a kada ulazite u konfliktne situacije tražite podršku, kako biste neslaganja rešavali na najkonstruktivniji mogući način. Odlaganje rešenja nekog problema ili stalno tinjajući problemi najveći su rizik za sreću vaše porodice i dece.
- Budite svesni sreće koja proizlazi iz odnosa sa drugim ljudima i posebno negujte baš te probrane odnose.
- Budite blag, ali odlučan roditelj! Ističite ono što je dobro kod dece, a izostavite uvrede, ponižavanje, omalovažavanje i fizičko kažnjavanje deteta.
- Razgovarajte sa svojim detetom i budite spremni da ga stvarno čujete! Svi smo mi nekada bili deca, mada to često zaboravljamo – vratite se u te dane i probajte iz te pozicije da razumete svoje dete. Najbolji način da uspostavite odnos poverenja je da dete oseti da ga razumete i da želite da ga saslušate.
- Pokažite svom detetu da ga volite – svakoga dana! To važi i za ostale članove porodice!!!

